

Szoboszlai Mihály

A gyors felzárkózás motorja a javuló munkatermelékenység Termelékenység cikksorozat – 2. rész

Az MNB [Termelékenységi jelentés](#) cikksorozat aktuális részében a munkatermelékenységgel foglalkozunk. Termelékenységi szempontból a 2013 és 2019 közötti növekedési, felzárkózási ciklus két időszakra osztható. A 2013-2016-os szakaszban elsősorban a munkaerő mennyiségi növekedése támogatta a gazdasági növekedést, majd 2017-től a teljes foglalkoztatás megközelítésével egyre inkább a termelékenység vált a növekedés motorjává. Ezt jól mutatja az is, hogy 2017 és 2019 között a növekedés közel kétharmadát munkatermelékenység-bővülés okozta. Ez a munkatermelékenység-javulás az EU-átlag háromszorosa volt, amely folyamatban kiemelt szerepe volt a kkv-szektor termelékenységnövekedésének, valamint a gazdaságössztönző jegybanki és kormányzati intézkedéseknek. Az elmúlt három év tapasztalatai pozitívak, azonban még jelentős hatékonyságjavulásból felszabadítható növekedési tartaléka van a hazai kkv-szektornak. Ebben a cikkben alapvetően ennek a termelékenységnövekedés szerkezete kerül bemutatásra.

A fenntartható felzárkózás elengedhetetlen feltétele a termelékenység, produktivitás növelése. Különösen igaz ez a hazánkhoz hasonló felzárkózó gazdaságokra, amelyek termelékenységben jelentős elmaradást mutatnak a fejlett gazdaságokhoz viszonyítva. A másik fontos tényező, ami a termelékenység jelentőségét támasztja alá, hogy az elmúlt években a bevonható munkaerőkapacitás jelentősen lecsökkent, azaz megközelítettük a teljes foglalkoztatást. A COVID válság és az azt követő kilábalás az idei évben megváltoztatta a munkaerőpiaci helyzetet, azonban várhatóan a kilábalást követően a következő években ismét jelentkezik munkaerőhiány egyes ágazatokban. De mi is az a termelékenység?

A termelékenység alatt általánosságban olyan hatékonysági mutatót értünk, amelyek azt mutatják meg, hogy mennyi gazdaságilag hasznos érték (output) keletkezik egységnyi ráfordítással (input). A munkatermelékenység esetében ez azt jelenti, hogy az outputot a hozzáadott-értékkel, az inputot pedig a felhasznált munkamenyiséggel mérjük. A munkatermelékenységnek az egy foglalkoztatottra vagy egy

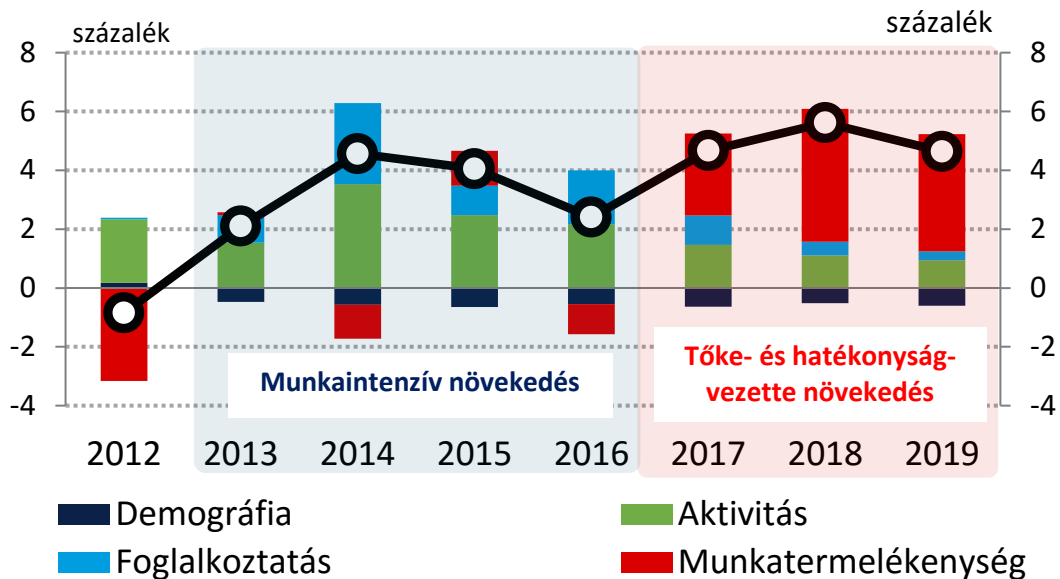
munkaóra vetített hozzáadott értéket nevezzük. Ez a hányados egy mutatóban tükrözi a gazdaság tőkeellátottságát és technológiai színvonalát.

A hazai helyzetkép: a 2013 és 2019 közötti növekedési ciklus két arca

A 2013 és 2019 közötti növekedési, felzárkózási ciklus két részre osztható: 2013-2016 között extenzív növekedés érvényesült, míg a növekedés 2017-től az intenzív szakaszába lépett az egyensúly megtartása mellett (1. ábra). A gazdasági teljesítmény alapján véve két módon növelhető: a befektetett munka növelésével (extenzíven) – ez jellemezte a hazai növekedést 2013 és 2016 között – vagy a termelékenység növelésével (intenzív módon), amire a 2017-2019-es évek hozhatók fel példaként.

Az aktivitás kiszélesedése és a foglalkoztatás emelkedése a teljes bemutatott időszakot jellemezte, azonban a 2013-2016-os időszakban számottevően nagyobb hozzájárulással. A kedvező munkaerőpiaci fordulatot támogatta a 2010-től kezdődő adóreform, a közmunka program, a nyugdíjba vonulási szabályok felülvizsgálata, a szociális transzfereket érintő átalakítások és a munkaerőpiac rugalmasságának a növeléseis. A vonatkozó legfrissebb [hatáselemzés](#) szerint az intézkedések a munkaerőpiaci alkalmazkodást középtávon (8-10 év) ösztönzik, így az elemzési időszak egészen éreztették hatásukat. Az aktivitás- és foglalkoztatásbővülés növekedést támogató szerepét a munkatermelékenység emelkedése vette át 2017-től kezdődően. A 2019-ig tartó ciklus utolsó három évében a növekedés közel kétharmadát termelékenységbővülés eredményezte.

1. ábra: Az egy főre jutó GDP éves változásának felbontása Magyarországon

Forrás: Eurostat alapján MNB-számítás.

A munkatermelékenység szektorális alakulása: a jövő a szolgáltatásoké

A főbb nemzetgazdasági ágazatok közül a piaci szolgáltatások, a feldolgozóipar és a mezőgazdaság munkatermelékenységi szintje nem tér el jelentősen 2019-ben: egy foglalkoztatottra vetítve mintegy 9 millió forint értéket hoztak létre ezekben az ágazatokban, míg az építőiparban enyhén 6 millió forint felett (2. ábra). Magas termelékenységgel jellemezhetők a piaci szolgáltatásokon belül a pénzügy-biztosítás (16,2 millió forint/fő) és információ-kommunikáció (12,6 millió forint/fő) területek. Kiugró az ingatlanügyletek szegmens termelékenysége, ami az ágazat sajátosságaiból fakadóan az átlagos tranzakcióra jutó rendkívül magas pénzbeli értékre vezethető vissza. A termelési láncban a vevőkhöz közeli, kereskedő-közvetítő szakmai tevékenységek magasabb termelékenységet mutatnak, így magas munkatermelékenység jellemzi a autókereskedőket, egyes kereskedelmi vállalatokat, valamint a kölcsönző és lízing szakágazatokban működő cégeket. Ez összhangban van az ún. mosolygörbe-összefüggéssel, amely szerint a termelési lánc elején a piacosítás előtti munkafázisok (koncepció-kidolgozás, kutatás-fejlesztés), illetve a termelési lánc végén a piacosítás szolgáltatás-központú tevékenységi körei (márkamenedzsment, értékesítés, eladás utáni szolgáltatások) magas egy főre vetített hozzáadott-értékkel járnak. A közbülső gyártási, előállítási folyamatok viszonylag alacsony hozzáadott értéket teremtenek.

2. ábra A magyar ágazatok munkatermelékenységi jellemzői

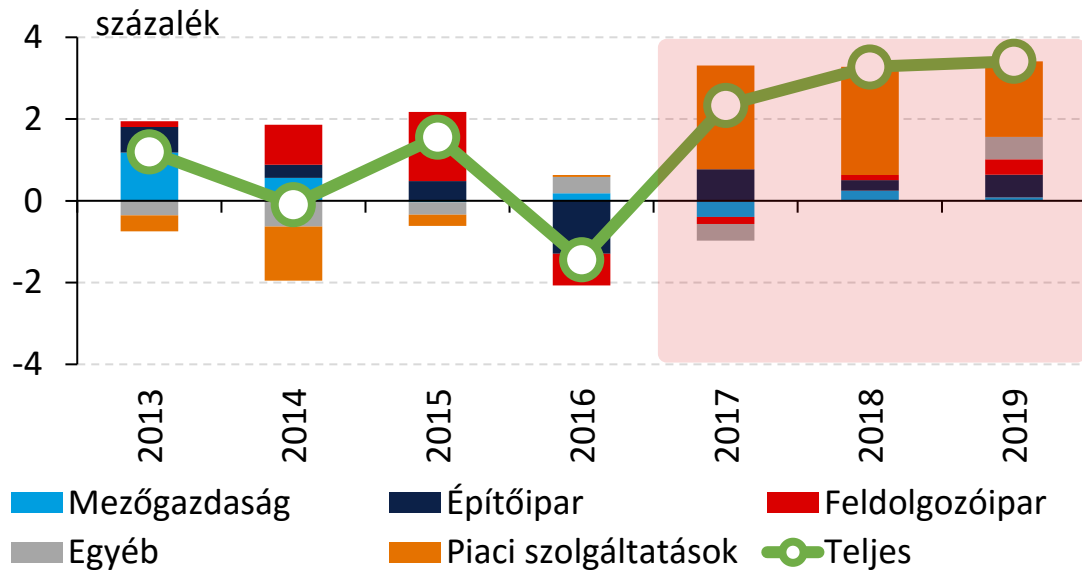
Ágazat	Nemzetgazdasági súly (hozzáadott érték, %)	Munka- termelékenység (2019), millió Ft/fő	Reál munkatermelékenység éves átlagos változása (2013-2019)	Reál munkatermelékenység éves átlagos változása (2017-2019)
Feldolgozóipar	21%	9,4	1,7	0,6
Kereskedelem	19%	6,7	3,6	6,4
Közösségi szolgáltatások	17%	6,8	-0,3	1,9
Szakmai, tudományos, műszaki	10%	7,8	-0,8	5,7
Ingtatlanügyek	9%	48,4	-0,9	-3,0
Építőipar	6%	6,3	2,9	7,4
IKT	5%	12,6	0,5	4,8
Mezőgazdaság	4%	8,5	5,7	-0,6
Pénzügy és biztosítás	4%	16,2	3,9	5,6
Egyéb szolgáltatások	3%	5,5	-0,1	2,7
Piaci szolgáltatások összesen	50%	9,1	1,4	4,7

Megjegyzés: A piaci szolgáltatásokba az alábbi nemzetgazdasági ágak tartoznak: kereskedelem, információ-kommunikáció, pénzügy és biztosítás, ingatlanügyek, szakmai, tudományos és műszaki tevékenységek és egyéb szolgáltatások.

Forrás: Eurostat alapján MNB-számítás.

A munkatermelékenység az elmúlt három évben regisztrált 3 százalékos körüli éves átlagos növekedésének döntő része a szolgáltatászektorhoz kötődött (3. ábra). A szolgáltató szektor 2016-ig nem járult hozzá pozitívan a hazai termelékenység alakulásához, a szegmens a 2017-2019-es intenzív növekedési időszakban vált alapvető termelékenység-növelő ággá. A piaci szolgáltatásokon belül is egyes ágazatok kifejezetten nagy növekedéssel járultak hozzá a jó teljesítményhez. Ilyen tekintetben a 2017–2019-es évek húzóágazatai volt a kereskedelem 6,4 százalékos bővüléssel, illetve a pénzügyi szolgáltatások és a szakmai, tudományos, műszaki tevékenységek ágazatai 5,7 százalékos termelékenységjavulással. Az információ-kommunikáció termelékenysége átlagosan 4,8 százalékkal javult 2017-2019-ben (2. ábra). A szolgáltatások elmúlt években tapasztalt [felértékelődését](#) magyarázza többek között az érvényesülő digitális, info-kommunikációs átalakulás, a piaci szolgáltatások globalizálódása és a felhasználói élmények iránti igények növekedése.

3. ábra: A nemzetgazdasági munkatermelékenység változásának felbontása ágazatok szerint

Megjegyzés: létszámmal súlyozott hozzájárulások.

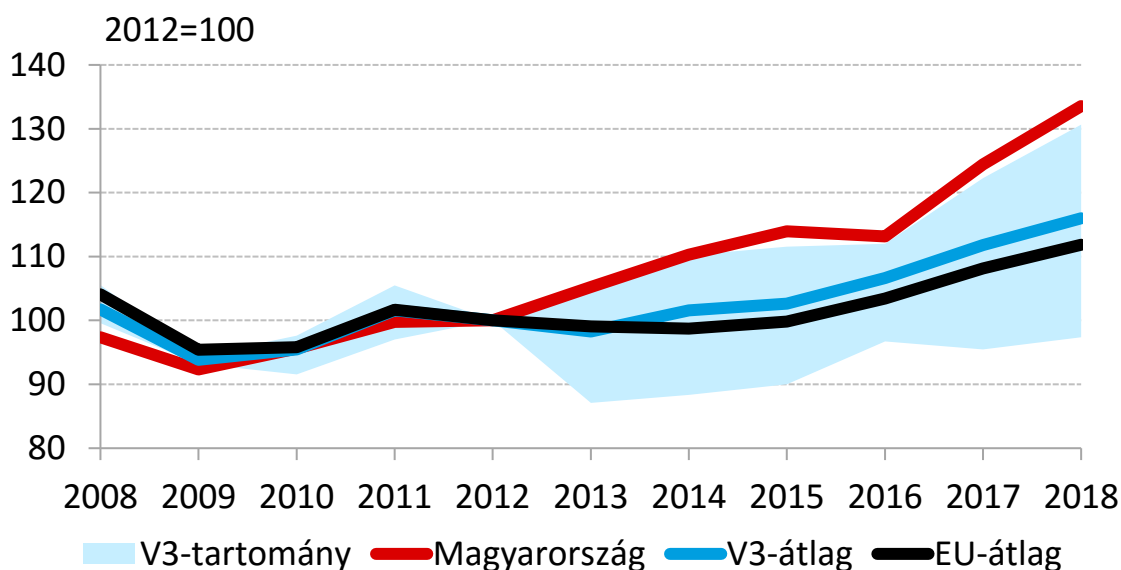
Forrás: Eurostat adatok alapján MNB-számítás.

A kkv-kör elkezdte ledolgozni termelékenységi hátrányát, de még hosszú út áll előttünk

A hazai kis- és középvállalkozások munkatermelékenysége 2013-tól jelentősen nőtt, amely folyamatot érdemben támogatták a jegybanki és kormányzati intézkedések (4. ábra). A hazai kkv-szektor termelékenységéből 2013-tól az uniós és a régiós átlaghoz képest is rendkívül dinamikus alakult. Ehhez a belső kereslet élénkülése, a jegybanki programok révén kedvező feltételek mellett igényelhető finanszírozási források és az EU-s támogatások egyaránt hozzájárultak. Köszönhetően az elmúlt évek (2016–2018) kedvező folyamatainak, a kkv-szegmens minden méretkategóriájában gyorsult a termelékenységéből, míg a nagyvállalatok munkatermelékenysége stagnált ugyanebben az időszakban.

A méret szerinti termelékenységi rés záródása ellenére is számottevő még a dualitás mértéke, így változatlanul fontos növekedési tartalék a kkv-szegmens termelékenységi felzárkózása.

4. ábra: A hazai kkv-k munkatermelékenysége nemzetközi összevetésben

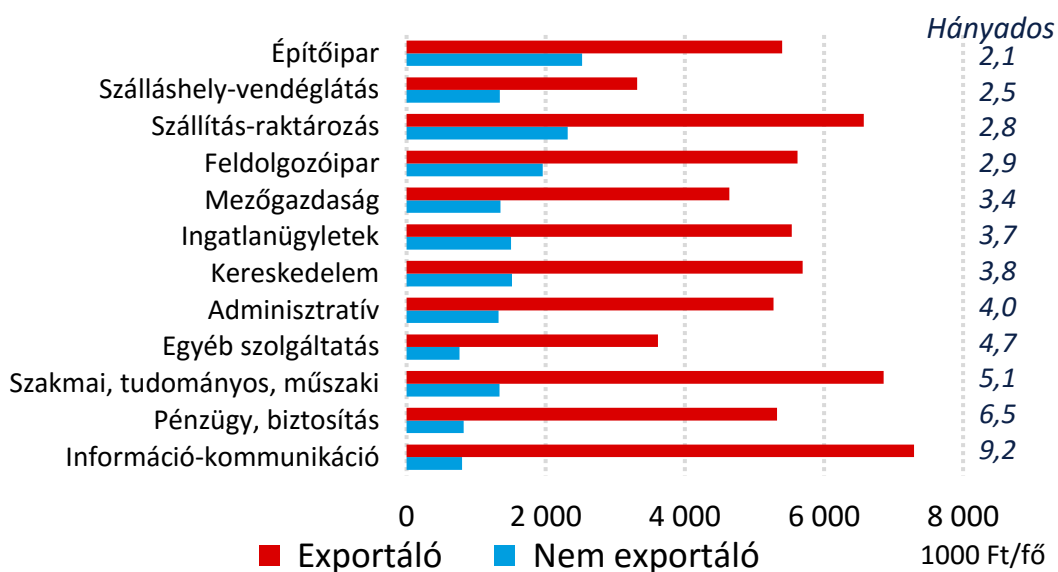

Megjegyzés: Lengyelország esetében a 2017. évi adat a legfrissebb.

Forrás: Európai Bizottság, Eurostat és DIW alapján MNB-számítások.

Az exportáló kkv-k munkatermelékenysége a csak belföldön értékesítő cégek többszöröse (5. ábra). A hazai exportábevétel rendkívüli koncentrált a külföldi tulajdonban lévő nagyvállalatok 60 százalékos részarányával, így a kkv-szegmenst vizsgáltuk külpiaci aktivitás szerint. Míg egy tipikus exportáló kkv 2-szer volt termelékenyebb az építőiparban, addig ez az arány 9-szeres volt az info-kommunikációs ágazatban. A különbség főként a mikro és kis vállalatméret-kategóriában jelentkezett. A közép- és nagyvállalatoknál nincsen érdemi különbség exporttevékenység szerint. A külkereskedelem-orientált feldolgozóiparban közel háromszoros az exportáló kkv-k munkatermelékenységi előnye a nem exportáló vállalatokhoz képest. A termelékenységkülönbség ebben az ágazatban is eltűnik a közepes és nagyvállalati méretnél. A fentiek szerint egyes ágazatokban az figyelhető meg, hogy a termelékenységi előny nem piacszerkezeti sajátosságok következménye.

5. ábra: Medián kkv-termelékenység exportáló tevékenység szerint (2018)

Megjegyzés: medián értékekkel számolva. A külpiazi tevékenység definíciója a mérleginformációk szerinti pozitív exportárbevétel volt.

Forrás: NAV-adatok alapján MNB-számítás.

Összességében munkatermelékenységi pilléren belül több területen számottevő növekedési tartalék szabadítható fel megfelelő intézkedések segítségével. A bemutatott elemzési szempontokon túl, számos mélyelemzést és strukturális vizsgálatot tartalmaz a [Termelékenységi jelentés](#) munkatermelékenységgel foglalkozó fejezete.

A cikksorozat következő része az innovációs pillér alatt készített elemzéseket foglalja össze kiemelve a legmeghatározóbb és a legérdekesebb eredményeket.

„Szerkesztett formában megjelent a portfolio.hu oldalon 2020. december 22-én.”